

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-
ОСВІТИ

М. Гедзик /
2023 р.

ПРОГРАМА

атестаційного екзамену

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
(ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»)

ПОГОДЖЕНО

науково-методична комісія ННІ економіки та бізнес-освіти
протокол № 5 від «15» листопада 2023 р.
Голова НМК

доц. Наталія ПАЧЕВА

СХВАЛЕНО

кафедра фінансів, обліку та економічної безпеки
протокол № 3 від «10» жовтня 2023 р.
В. о. завідувача кафедри

доц. Наталія ГВОЗДСЬ

Умань – 2023

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Атестація здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини здійснюється відповідно до Законів України «Про вищу освіту» (№ 1556-VII від 01.07.2014 р.), «Про освіту» (№ 2145-VIII від 05.09.2017 р.), «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» (№ 5026-VI від 22.06.2012 р.), Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (№ 1341 від 23.11.2011 р.), інших нормативних актів України з питань освіти, освітньо-професійної програми, Статуту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Атестація випускників здійснюється Екзаменаційною комісією з метою встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти компетентностей та досягнутих програмних результатів навчання вимогам освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування» за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування після завершення теоретичної та практичної частини навчання. Атестація передбачає перевірку досягнення випускниками результатів навчання, встановлених освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування» підготовки фахівців зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування за освітнім ступенем «Бакалавр».

Перелік професійних дисциплін до атестаційного екзамену за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування освітнього ступеня «Бакалавр»:

1. Фінансовий ринок.
2. Банківська система.
3. Страхування.
4. Фінансовий аналіз.

**ПЕРЕЛІК ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРА ЗА
СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 072 ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ
(ОПП «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ»)**

1. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.
2. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.
3. Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.
4. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.
5. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).
6. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач.
7. Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування.
8. Застосовувати спеціалізовані інформаційні системи, сучасні фінансові технології та програмні продукти.
9. Формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно інтерпретувати отриману інформацію.
10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.
11. Володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування.
12. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності.
13. Володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів.
14. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.
15. Спілкуватись в усній та письмовій формі іноземною мовою у професійній діяльності.
16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
17. Визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку.
18. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.
19. Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.
20. Виконувати функціональні обов'язки в групі, пропонувати обґрунтовані фінансові рішення.
21. Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.
22. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, розуміти цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
23. Визначати досягнення і ідентифікувати цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Фінансовий ринок

Фінансовий ринок: сутність, функції

Предмет дисципліни «Фінансовий ринок».

Передумови виникнення фінансового ринку. Рух фінансових потоків в економіці. Попит і пропозиція фінансових ресурсів.

Роль та функції фінансового ринку. Перерозподіл фінансових фондів. Забезпечення руху фінансових потоків в економіці. Перетворення заощаджень в інвестиції. Прямий та опосередкований контроль за фінансовими операціями.

Склад суб'єктів фінансового ринку. Класифікація суб'єктів фінансового ринку: за формою (домашні господарства, господарюючі суб'єкти, держава); за функціями (емітенти, інвестори, фінансові установи, інститути інфраструктури ринку фінансових послуг). Споживачі та оференти фінансових послуг.

Система взаємодії суб'єктів фінансового ринку.

Регулювання фінансового ринку

Основні завдання державного регулювання фінансового ринку. Поняття ліквідності ринку та платоспроможності фінансових посередників.

Захист прав споживачів фінансових послуг. Органи державного регулювання ринку фінансових послуг в Україні. Національний банк України. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг та ін.

Регулювання діяльності окремих видів фінансових інститутів.

Нормативи здійснення операцій комерційними банками. Регулювання діяльності кредитних спілок. Нормативи посередницької діяльності довірчих товариств. Регулювання операцій інвестиційних фондів. Регулювання операцій пенсійних фондів. Державне регулювання послуг страхових компаній. Державне регулювання діяльності торговців цінними паперами.

Державне регулювання діяльності суб'єктів інфраструктури фінансового ринку. Вимоги щодо діяльності організаційно оформлених ринків (бірж, торговельно-інформаційних систем).

Організація фінансового моніторингу на фінансовому ринку. Поняття фінансового моніторингу. Суб'єкти первинного фінансового моніторингу.

Фінансові посередники

Поняття фінансового посередництва. Спрощене поняття фінансового посередництва. Комплексне поняття фінансового посередництва.

Функції фінансових посередників. Основні проблеми функціонування фінансових ринків за відсутності фінансових посередників. Трансакційні (трансляційні), трансформаційні послуги фінансових посередників, послуги з перейняття ризиків та додаткові послуги. Класифікація фінансових посередників.

Процентні ставки

Поняття процентної ставки та її види.

Банківська система. Спеціалізовані банки. Універсальні банки.

Небанківські фінансові установи. Кредитні спілки. Факторингові компанії. Лізингові компанії. Фінансові компанії. Інвестиційні трасти. Інвестиційні фонди. Пенсійні фонди. Страхові компанії. Інші види небанківських фінансових інститутів. Значення та цілі інституційного структурування ринку фінансових послуг.

Сегментарна структура ринку фінансових послуг

Сегментарна структура фінансового ринку.

Фінансові послуги на грошовому ринку. Суб'єкти грошового ринку. Інструменти

грошового ринку. Функції грошового ринку. Потреби споживачів послуг на грошовому ринку.

Фінансові послуги на валютному ринку. Суб'єкти валютного ринку. Поняття валюти. Функції валютного ринку. Потреби споживачів послуг на валютному ринку.

Фінансові послуги з перейняття ризиків. Суб'єкти ринку послуг з перейняття ризику. Ринок страхових послуг. Інструменти ринку страхових послуг. Місце та роль страхового ринку в процесі руху фінансових фондів. Ринок послуг з хеджування ризику. Інструменти ринку послуг з хеджування ризику. Місце та роль ринку послуг з хеджування ризику в процесі руху фінансових фондів і в структурі грошового, валютного, кредитного та фондового ринків.

Ризик і ціна капіталу

Управління ризику як вид фінансової послуги.

Управління ризику страховими компаніями. Форми страхування. Угоди по страхуванню життя як спосіб вкладання капіталу. Посередницькі операції на страховому ринку. Страхові брокери.

Управління ризику кредитними інститутами. Авальний і акцептний кредит.

Управління ризику при гарантуванні зобов'язань. Державні гарантії кредитів. Банківські та небанківські гарантії.

Строкові фінансові інструменти як засоби управління ризиком.

Ринок облігацій як складова ринку капіталів

Сутність ринку облігацій як складова ринку капіталів.

Система інфраструктури ринку облігацій. Організаційно оформлені ринки облігацій (біржі, торговельно-інформаційні системи). Національна депозитарна система. Розрахунково-клірингові установи. Інформаційно-аналітичні та рейтингові системи.

Функції та взаємозв'язок окремих елементів інфраструктури ринку облігацій.

Ринок пайових цінних паперів

Сутність пайових цінних паперів. Фінансування операцій з емісії цінних паперів. Види обслуговування емісійних операцій на фондовому ринку. Андеррайтинг.

Емісійна діяльність держави на фондовому ринку. Випуск облігацій державних позик та бюджетна політика держави.

Посередницькі послуги при вкладанні капіталу в цінні папери. Брокерські послуги торговців цінними паперами. Строкові операції з цінними паперами. Ф'ючерсні та опціонні біржі.

Управління інвестиціями в цінні папери. Управління цінними паперами. Довірче управління фінансовими активами. Схеми колективного інвестування: інвестиційні та пенсійні фонди. Управління активами інвестиційних і пенсійних фондів.

Фінансові послуги депозитарних установ. Випуск та обіг депозитарних розписок. Посередництво при кредитуванні цінними паперами.

Ринок похідних фінансових інструментів

Обслуговування розрахункових операцій фінансовими посередниками.

Розміщення капіталу у фінансово-кредитних установах. Депозитні послуги. Послуги інвестиційних фондів грошового ринку. Ощадні операції.

Короткострокове кредитування. Види короткострокового кредитування. Міжбанківське кредитування.

Операції з інструментами грошового ринку. Операції з комерційними векселями. Сек'юритизація фінансових послуг на грошовому ринку. Операції з банківськими металами.

Державні фінансові інститути на грошовому ринку. Діяльність державного казначейства. Державні фінансово-кредитні установи. Операції з держав

Грошовий ринок і ринок банківських послуг

Сутність ринку банківських послуг. Фінансові послуги на ринку позичкового капіталу. Суб'єкти ринку позичкового капіталу. Інструменти ринку позичкового капіталу. Роль ринку позичкового капіталу в процесі трансформації накопичень в інвестиційні ресурси. Потреби споживачів послуг на ринку середньо- та довгострокових кредитів.

Валютний ринок

Конверсійні операції на валютному ринку. Ринок операцій СПОТ. Операції на форвардному ринку. Валютні ф'ючерси. Валютні опціони. Операції СВОП. Валютний арбітраж.

Міжнародні розрахунки. Основні форми міжнародних розрахунків. Інкасо. Акредитив. Банківський переказ. Розрахунки за допомогою блок-рахунків. Валютні клірингові розрахунки.

Фондова біржа та фондові операції

Основні послуги на фондовому ринку. Суб'єкти фондового ринку. Інструменти фондового ринку. Значення фондового ринку в процесі накопичення капіталу. Потреби споживачів послуг на фондовому ринку.

Банківська система

Теоретичні основи формування банківської системи. Створення та організація діяльності комерційного банку

Передумови становлення і розвитку банківської справи. Характеристика банку як специфічної комерційної установи. Сутність банківської діяльності.

Банк як важливий елемент банківської системи, організація банківських систем. Центральний банк. Класифікація банківських інститутів.

Принципи організації роботи банку. Банківські операції. Зміст і класифікація пасивних операцій. Сутність активних операцій. Реалізація функцій банку.

Порядок заснування банківської установи. Документальне оформлення реєстрації. Документи та вимоги для отримання банківської ліцензії. Перелік ліцензованих операцій.

Типова організаційна структура комерційного банку. Структура апарату управління, структура, задачі основних функціональних підрозділів банку. Визначення філії, представництва, територіального відокремленого безбалансового відділення, принципи їх функціонування.

Формування ресурсів комерційного банку

Сутність, склад і характеристика ресурсів банку.

Власний капітал: функції та структура. Регулятивний капітал. Структура основного і додаткового капіталу. Порядок формування статутного фонду. Резервний та спеціальні фонди банку.

Залучені кошти. Депозити, їх класифікація, характерні особливості. Форми мобілізації ресурсів. Процентна політика банку та способи нарахування процентів. Фактори процентної ставки.

Джерела запозиченого капіталу. Емісія та продаж облігацій. Міжбанківські кредити: терміни та порядок використання. Кредити Національного банку України: види, вимоги, порядок здійснення. Макроекономічні умови формування запозичених коштів банку.

Центральний банк у банківській системі України та провідних країн світу

Організація і функціонування провідних банківських систем зарубіжних країн. Банківська система Великобританії. Банківська система Франції. Банківська система Німеччини. Банківська система Японії. Банківська система Швейцарії.

Роль центральних банків в Україні та у зарубіжних країнах.

Система електронних платежів НБУ (СЕП). Основні функції СЕП. Принципи організації роботи СЕП. Програмне забезпечення СЕП.

Розрахунково-касові операції банку

Принципи організації платіжної системи, готівкових та безготівкових розрахунків. Способи, види та форми безготівкових розрахунків. Правила їх проведення. Документообіг.

Відкриття рахунків у банку. Поточні рахунки: документація для відкриття та умови, перелік операцій. Бюджетні рахунки. Депозитні рахунки в національній валюті: порядок відкриття та використання. Особливість відкриття рахунків у іноземній валюті. Обслуговування і закриття рахунків.

Порядок розрахунків за товарними і нетоварними операціями. Класифікація платіжних інструментів. Розрахункові документи та їх реквізити. Форми безготівкових розрахунків: платіжне доручення, чек, акредитив, вимога-доручення, відкритий рахунок, інкасове доручення, розрахунки по сальдо взаємної заборгованості.

Міжбанківські розрахунки та їх забезпечення. Принципи і структура СЕП. Функції РРП та ЦРП. Кореспондентські відносини між банками.

Платіжні картки, призначення та види. Вигоди їх застосування.

Зміст касових операцій, механізм регулювання. Касові документи.

Прогнозування та облік касових оборотів. Регулювання касових оборотів в установах банків.

Види кас. Порядок приймання і видачі банком готівки.

Операції банку з вексями

Функції та економічний зміст векся. Види векселів: простий і переказний; комерційний, фінансовий, підроблений, дружній, бронзовий.

Порядок обігу простого і переказного векселів. Акцепт, індосамент, цесія, солідарна відповідальність, протест, нотифікація. Балансові та позабалансові операції з вексями.

Особливість вексельного обігу в Україні. Обов'язкові реквізити векся.

Зміст операції врахування (дисконту) векселів. Обліковий кредит. Порядок здійснення операції: реєстрація врахованих векселів, перевірка юридичної та економічної надійності векся. Розрахунок дисконту.

Сутність і форми кредитів під заставу векселів. Порядок надання позики.

Авалювання векся. Акцептні операції банків.

Учасники операцій з інкасування векселів. Документообіг та порядок здійснення інкасування векселів. Оплата векся за дорученням клієнта.

Кредитні операції банку

Сутність кредиту, види. Принципи кредитування та кредитної політики.

Використання простих, спеціальних і контокорентних рахунків у кредитуванні. Форми кредитування: споживчий, банківський кредит, лізинг, іпотека, комерційний, міжбанківський кредит, бланковий, консорціумний.

Етапи кредитного процесу. Поняття «кредитоспроможність», значення і елементи системи оцінювання. Розрахунки основних показників фінансового стану позичальника. Зарубіжний досвід оцінки кредитоспроможності позичальника.

Основні умови і зміст кредитної угоди. Джерела, форми погашення позичок. Контроль їхнього використання. Форми забезпечення кредитів. Заходи мінімізації втрат від кредитного ризику. Загальні принципи і методи управління процентною ставкою за кредитом.

Операції банку з цінними паперами та банківські інвестиції

Види операцій банків з цінними паперами. Сутність і основні напрями емісійної роботи банку. Етапи емісійної діяльності.

Порядок розміщення акцій та облігацій на ринку, варіанти їх продажу. Використання

депозитних і ощадних сертифікатів.

Напрямки інвестиційних операцій банків з цінним I паперами: визначення цілей, горизонту і форми інвестицій; інвестиційний аналіз; формування та управління портфелем цінних паперів; оцінювання ефективності інвестиційної діяльності.

Етапи інвестування. Фундаментальний та технічний аналіз. Оцінка ефективності інвестиційної діяльності.

Інвестиційні ризики та методи управління інвестиційними ризиками.

Види професійної діяльності банків на ринку цінних паперів: фінансове посередництво, управління та організаційно-технічне обслуговування операцій з цінними паперами.

Економічна сутність інвестицій. Валові і чисті інвестиції. Фактори обсягу інвестицій, класифікація.

Форми регулювання інвестиційної діяльності. Капітальні вкладення, принципи і методи їх фінансування.

Фінансування будівництва. Довгострокове кредитування капітальних вкладень малого підприємництва і об'єктів виробничого призначення.

Моделі оцінювання та реалізації інвестиційного проекту. Інвестиційні ризики. Диверсифікація, її роль в управлінні інвестиційною діяльністю банку.

Операції банку в іноземній валюті

Зміст валютних операцій. Класифікація банківських операцій з іноземною валютою.

Поточний і депозитний рахунки в іноземній валюті: відкриття, порядок зарахування і видачі коштів.

Види неторговельних операцій з валютою. Валютна каса уповноваженого банку.

Банківський переказ, інкасо, акредитив. Схеми розрахунків.

Операції банку на міжбанківському валютному ринку. Класифікація валютних угод: овернайт, спот, форвард, своп.

Валютні ризики: комерційні. Внутрішні та зовнішні методи регулювання ризиків.

Нетрадиційні банківські операції та послуги

Причини виникнення нетрадиційних банківських операцій та послуг. Ознаки банківських послуг, їх види: Договори для їхнього оформлення.

Лізинг: об'єкти і суб'єкти лізингу. Операційний та фінансовий лізинг: ознаки. Організація лізингового процесу.

Відмінності гарантії від поруки, її сутність. Договір доручення та договір комісії: зміст, спільне та відмінне. Зміст консультаційних та інформаційних послуг.

Трастові послуги: сутність, суб'єкти та види. Послуги на користь фізичних і юридичних осіб.

Поняття факторингу і форфейтингу. Регулювання, зміст і послідовність здійснення операцій.

Операції з банківськими металами. Види опціонів

Регулювання, нагляд і контроль банківської діяльності

Банківське регулювання, банківський нагляд і банківський контроль

Об'єкти банківського регулювання. Державний нагляд, що здійснюється Національним банком України. Внутрішній банківський контроль. Зовнішній аудит.

Особливості розробки стандартів Базельського комітету з питань банківського нагляду. Базель I, Базель II, Базель III. Принципи ефективного банківського нагляду.

Фінансовий механізм державного регулювання банківської діяльності в Україні.

Фінансова безпека банківського сектору

Фінансова безпека держави та окремого банку. Характеристики фінансової безпеки банків. Загрози безпеки банків. Основні види зовнішніх та внутрішніх загроз банку.

Методичний інструментарій забезпечення фінансової безпеки банків.

Моральні ризики й асиметрія інформації в банківській діяльності та методи їх мінімізації. Можливі прояви моральних ризиків для різних банківських продуктів і методи боротьби з ними.

Забезпечення фінансової стійкості банку

Фінансова стійкість, її значення та умови макроекономічної системи. Формування резерву для відшкодування можливих втрат за кредитним операціями банків. Критерії оцінювання фінансового стану клієнтів позичальників, категорії підприємств (позичальників).

Групи класифікації кредитного портфеля. Розмір відрахувань до резерву за групами ризику.

Порядок формування і використання резервів для відшкодування можливих втрат від дебіторської заборгованості комерційних банків. Використання резервів.

Склад фінансової звітності банку.

Структура банківських доходів і витрат банку. Показники, що характеризують прибутковість банківських установ. Аналіз процентної маржі.

Вимоги щодо мінімального розміру капіталу, нормативи капіталу, ризику, інвестування, розпорядження валютною позицією, нормативи обов'язкового резервування коштів банківською системою.

Страховання

Сутність, принципи й роль страхування

Необхідність захисту як важливого засобу економічної безпеки суб'єктів господарювання та життєдіяльності людей на випадок шкоди, зумовленої ризиковими обставинами. Страхові фонди як матеріальна основа страхового захисту. Форми організації фондів страхового захисту. Самострахування, його джерела й межі доцільного застосування.

Виникнення та етапи розвитку страхування. Взаємодопомога як найпростіша форма страхування. Страхування у стародавньому Римі, за середньовіччя, в період капіталізму. Зародження та розвиток страхування в Україні.

Сутність та зміст страхування. Місце страхування в системі економічних категорій. Функції страхування. Сфери застосування страхування.

Принципи страхування: страховий інтерес, максимальна добросовісність суб'єктів страхування, причинно-наслідковий зв'язок збитку та події, що його спричинила, відшкодування втрат у межах збитків, франшиза, суброгація, контрибуція, диверсифікація.

Роль страхування в активізації бізнесу; економії коштів, що резервуються на покриття можливих утрат від непередбачених обставин; в ефективнішому формуванні й використанні фондів соціального призначення; у збільшенні обсягів інвестицій.

Класифікація страхування

Поняття класифікації, її наукове та практичне значення.

Ознаки класифікації: історичні, економічні (сфера діяльності, або спеціалізація, страховика; об'єкти страхування; рід небезпек; статус страхувальника; статус страховика), юридичні (за вимогами міжнародних угод і внутрішнього законодавства; за формою проведення).

Класифікація за об'єктами страхування. Галузі страхування: особисте, майнове, страхування відповідальності. Види страхування: страхування життя, страхування від нещасних випадків, медичне страхування; страхування майна громадян і страхування майна юридичних осіб тощо.

Класифікація за родом небезпеки: страхування ризиків від вогню, інженерних, сільськогосподарських, транспортних, фінансово-кредитних та інших ризиків.

Класифікація за формами проведення. Обов'язкове страхування. Добровільне

страхування.

Страхові ризики і їх оцінка

Зміст ризику. Основні характеристики ризику. Частота ризику та розмір шкоди. Врахування ризику у страхуванні.

Розмежування ризиків. Страхові й нестрахові ризики. Суб'єктивні й об'єктивні ризики. Матеріальні і нематеріальні ризики. Чисті і спекулятивні ризики.

Управління ризиком. Роль ризик-менеджменту у виявленні, розпізнаванні, ідентифікації та визначенні методів впливу на ризик. Етапи ризик-менеджменту: аналіз ризику, контроль за ризиком, фінансування ризику. Виключення ризику. Активне й пасивне запобігання ризику.

Розрахунок страхових тарифів

Страховий платіж. Страховий тариф, його суть та структура. Роль страхового тарифу в обчисленні страхових внесків. Структура бруто-ставки. Нетто-ставка. Зміст навантаження до нетто-ставки.

Основні принципи встановлення страхового тарифу. Підтримання еквівалентності інтересів страхових партнерів. Забезпечення доступності страхових тарифів. Значення стабільності розмірів страхових тарифів на протязі тривалого часу. Актуарні розрахунки.

Диференціація страхових тарифів в залежності від конкретних умов страхування. Відмінності у визначенні тарифних ставок з обов'язкових та добровільних видів страхування. Норматив витрат на ведення страхової справи як складової тарифу

Страховий ринок України і його характеристика

Поняття страхового ринку. Суб'єкти страхового ринку. Структурні ланки страхового ринку. Роль посередників: страхових агентів і брокерів.

Загальна характеристика становлення і розвитку страхового ринку України. Асортимент страхового ринку. Кон'юнктура страхового ринку.

Страхові послуги як об'єкти взаємовідносин страховиків і страхувальників. Страхова послуга як товар. Специфічні ознаки мінової та споживної вартості страхової послуги.

Перспективи розвитку страхового ринку в Україні. Формування загальноєвропейського страхового ринку.

Страхова організація

Страхова індустрія як частина сфери послуг. Її організаційні форми. Порядок створення, функціонування та ліквідації страхових компаній. Акціонерне страхове товариство - основа страхової системи України. Товариства взаємного страхування. Спеціалізація страховиків. Умови залучення іноземних інвесторів до створення страхових організацій.

Структура страхових компаній. Центральний офіс. Філії й представництва страхових організацій. Управління страховою компанією.

Ресурси страховика: фінансові, матеріальні, трудові, інформаційні.

Страхові об'єднання. Ліга страхових організацій України (ЛСОУ): мета, завдання, органи управління. Функції Авіаційного і Морського страхових бюро. Моторне (транспортне) страхове бюро України (МТСБУ). Завдання МТСБУ та його роль в організації та проведенні обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.

Державне регулювання страхової діяльності

Необхідність і значення державного регулювання страхової діяльності. Система правового регулювання страхової діяльності. Закон України «Про страхування» - головний законодавчий актом у галузі страхування. Шляхи наближення законодавчої й нормативної бази страхування до міжнародних стандартів.

Органи нагляду за страховою діяльністю та їх функції. Права спеціальних уповноважених органів влади у справах нагляду за страховою діяльністю. Реєстрація та ліцензування страховиків. Контроль за діяльністю страховиків.

Проблеми та напрямки вдосконалення державної політики в галузі страхування.

Особисте страхування

Ризикові та накопичувальні види особистого страхування та їх економічний механізм.

Страхування життя і його основні види. Змішане страхування життя. Довічне страхування. Страхування до одруження. Страхування пенсій (ренти). Суб'єкти страхування. Обсяги страхової відповідальності. Строк страхування. Страхова сума. Одержувачі страхової суми у випадку смерті страхувальника. Порядок визначення і сплати страхових премій. Організація роботи страхової компанії по визначенню страхових і викупних сум, порядок їх виплати страхувальнику, спадкоємцям або визначеним для цього особам.

Обов'язкові види страхування від нещасних випадків і професійних захворювань. Обов'язкове страхування життя і здоров'я окремих категорій державних службовців, військовослужбовців та працівників ризикових професій. Обов'язкове страхування від нещасних випадків на транспорті. Добровільне індивідуальне та колективне страхування від нещасних випадків. Суб'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума. Страхова премія і порядок її сплати. Визначення розміру страхових сум за наслідки нещасних випадків. Одержувачі страхової суми у випадку смерті застрахованого. Відмова у виплаті страхової суми.

Медичне страхування та його форми. Обов'язкове медичне страхування та перспективи його розвитку в Україні. Види добровільного медичного страхування та порядок їх здійснення.

Майнове страхування

Організаційна схема та економічний механізм страхування майна.

Страхування нерухомого майна юридичних осіб: види ризиків, суб'єкти й об'єкти страхування, страхові події, порядок укладання договорів, умови і порядок відшкодування збитків.

Особливості страхування сільськогосподарських підприємств: страхування врожаю сільськогосподарських культур та багаторічних насаджень, страхування тварин, страхування будівель та іншого майна. Порядок визначення страхової суми, страхові тарифи, розрахунок обсягу збитків.

Необхідність і значення страхування технічних ризиків. Види страхування технічних ризиків. Страхування будівельно-монтажних ризиків. Страхування машин від поломок. Страхування електронної техніки.

Характеристика основних організаційних форм страхування кредитів. Об'єкт страхування. Обсяг страхової відповідальності, Страхова сума. Строк страхування. Страховий тариф. Страхова премія. Визначення збитків. Страхове відшкодування.

Страхування транспортних засобів: автомобільного та іншого наземного, морського, авіаційного транспорту. Об'єкти страхування. Варіанти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума. Страхові премії. Франшиза. Дії страхувальника у разі настання страхового випадку. Виплати страхового відшкодування.

Страхування вантажів. Умови страхування вантажів. Об'єкти страхування. Основні типи угод страхування вантажів. Обсяг відповідальності за договором страхування вантажу. Страхова сума. Страхова премія.

Страхування майна громадян: будівель і споруд, тварин, домашнього та іншого майна. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Виключення. Страхове забезпечення. Страхова оцінка майна. Страхова премія. Пільги страхувальникам. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страховання відповідальності

Відповідальність як об'єкт страхових відносин. Необхідність і особливості страхування відповідальності. Види і форми страхування відповідальності.

Страховання цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів. Ціль, умови проведення, визначення страхових внесків, страхові відшкодування. Моторне (транспортне) страхове бюро України та його функції. Міжнародна система «Зелена картка».

Страховання професійної відповідальності. Умови страхування. Винятки з договору страхування. Ліміт відповідальності страховика.

Страховання цивільної відповідальності підприємств за екологічне забруднення. Поняття забруднення. Особливості відповідальності страховика. Умови страхування. Ліміт відповідальності страховика. Витрати з очищення наслідків забруднення.

Перестраховання і співстраховання

Необхідність і сутність перестраховання, стан і перспективи його розвитку. Суб'єкти перестраховання. Комісійна винагорода за організацію прийому ризику на страхування, комісія з прибутку (тантьєма). Ринки перестраховання. Вимоги, що ставляться до перестраховання ризиків у нерезидентів.

Методи перестраховання: факультативні, облігаторні, факультативно-облігаторні (змішані) перестраховальні операції. Порівняльний аналіз методів перестраховання. Власне утримання страховика.

Форми перестраховувальних договорів. Пропорційна форма: квотні та ексцедентні договори перестраховання, їх характеристика, переваги та недоліки. Характерні особливості непропорційного перестраховання.

Співстраховання й механізм його застосування. Надання лідеру права взаємовідносин зі страхувальниками та спів страховиками. Страхові пули, їх види та принципи організації.

Доходи, витрати і прибуток страховика

Склад доходів страховика. Доходи від страхової діяльності. Зароблені страхові премії, порядок їх визначення. Доходи від інвестування і розміщення тимчасово вільних коштів. Інші доходи страховика (крім доходів від страхової та інвестиційної діяльності).

Витрати страховика: їх склад і економічний зміст. Собівартість страхової послуги. Виплата страхових сум і страхового відшкодування. Витрати на обслуговування процесу страхування і перестраховання (аквізиційні, інкасаційні, ліквідаційні). Витрати на утримання страхової компанії.

Прибуток страховика. Визначення прибутку від страхової діяльності. Прибуток від інвестиційної діяльності. Розподіл прибутку.

Фінансова надійність страховика

Поняття фінансової надійності страховика та її значення. Формування збалансованого страхового портфеля. Відбір ризиків. Тарифна політика. Перестраховання як метод забезпечення фінансової надійності.

Фінансові методи забезпечення надійності страхових компаній. Платоспроможність страховика, умови її забезпечення. Власні кошти страховика. Технічні резерви, їх склад. Показники платоспроможності. Фактичний і нормативний запас платоспроможності, порядок їх обчислення.

Фінансовий аналіз

Значення і теоретичні основи фінансового аналізу

Суть і значення фінансового аналізу: його основні цілі, завдання, особливості. Методологічні принципи і логіка аналітичної роботи фінансової сфери підприємства. Предмет, об'єкт та суб'єкти фінансового аналізу.

Види фінансового аналізу. Класифікація економічних показників, що використовуються у фінансовому аналізі. Класифікація методів аналізу: формалізовані й неформалізовані методи аналізу. Сучасна методика оцінювання фінансових звітів: горизонтальний, вертикальний, порівняльний, факторний методи фінансового аналізу, метод відносних показників.

Порівняння в аналізі фінансово-господарської діяльності підприємства. Методи приведення вихідних даних до порівняльного вигляду: метод нейтралізації об'ємного, вартісного та структурного фактора.

Моделювання та аналіз факторних систем фінансових показників. Детермінований та стохастичний аналіз. Типи та основні прийоми детермінованого моделювання. Способи оцінки впливу факторів у детермінованому моделюванні факторних систем.

Інформаційне забезпечення фінансового аналізу

Фінансова звітність як інформаційна база фінансового аналізу підприємства. Мета фінансової звітності. Основні вимоги, що висуваються до складання фінансової звітності. Види взаємозв'язку фінансової звітності.

Зміст, структура, призначення основних форм фінансової звітності. Склад і структура бухгалтерського балансу; його значення для фінансового аналізу. Методи фінансово-аналітичного оцінювання балансу підприємства. Аналіз валюти балансу.

Напрями вдосконалення звітності підприємства для переходу до міжнародних норм і стандартів. Специфіка інформаційного забезпечення фінансового аналізу в окремих галузях, сферах діяльності та на підприємствах різних форм власності.

Показники статистичної звітності та управлінського бухгалтерського обліку, які використовуються у фінансовому аналізі.

Роль і місце вибіркового обстеження та експертних оцінок у поглибленому фінансовому аналізі.

Аналіз майна підприємства

Економічна суть і структура майна підприємства. Методи аналізу майна підприємства. Порівняльний аналіз динаміки складу і структури активів підприємства.

Завдання, основні напрямки та інформаційне забезпечення аналізу необоротних активів. Аналіз наявності та стану основних фондів і нематеріальних активів.

Аналіз ефективності використання нематеріальних активів та основних фондів. Оцінка впливу ефективності використання нематеріальних активів на фінансові результати діяльності підприємства. Факторний аналіз фондівіддачі. Аналіз резервів збільшення випуску продукції та фондівіддачі.

Аналіз ефективності використання оборотного капіталу. Класифікація чинників, що впливають на швидкість оборотності.

Аналіз оборотного капіталу

Зміст, завдання та основні напрямки аналізу оборотного капіталу. Аналіз забезпеченості підприємства оборотними коштами. Оцінка залежності ризику втрати ліквідності та ефективності від величини поточних активів. Аналіз джерел формування, структури та розміщення оборотного капіталу.

Суть, цілі, основні завдання та напрямки аналізу виробничих запасів. Аналіз забезпеченості підприємства виробничими запасами. Аналіз оборотності товарно-матеріальних цінностей.

Основні завдання та методологія здійснення аналізу дебіторської заборгованості. Аналіз дебіторської заборгованості за строками виникнення й погашення. Оцінка кредитних можливостей підприємства. Порівняльний аналіз умов надання та отримання кредиту. Аналіз оборотності дебіторської заборгованості.

Аналіз джерел формування майна підприємства

Завдання та методологія здійснення аналізу джерел фінансування. Аналіз динаміки складу і структури джерел фінансових ресурсів. Чинники, що впливають на співвідношення власних і залучених коштів. Оцінка ефективності управління структурою капіталу на основі фінансового левериджу.

Аналіз вартості капіталу. Ціна основних джерел фінансування діяльності підприємства. Методичний інструментарій оцінки вартості окремих елементів власного і залученого капіталу. Оцінка середньозваженої та граничної вартості капіталу.

Оцінка ефективності використання власного і залученого капіталу. Ефект фінансового важеля. Оцінка впливу структури активів і пасивів на рентабельність власного капіталу. Аналіз ефективності кредитних відносин підприємства з комерційними банками.

Аналіз складу, структури, оборотності кредиторської заборгованості. Оцінка вартості внутрішньої кредиторської заборгованості.

Аналіз грошових потоків

Економічна суть, цілі та значення фінансового аналізу в процесі управління грошовими активами. Техніка та порядок попереднього аналізу грошових коштів.

Класифікація вхідних та вихідних грошових потоків у господарській, фінансовій та інвестиційній діяльності підприємства. Прямий та непрямий методи оцінки руху грошових коштів: способи здійснення, їх переваги й недоліки. Основні причини невідповідності величин грошових потоків сумі отриманого прибутку.

Оцінка стратегії управління грошовими потоками: зміст та послідовність її здійснення. Суть та основні етапи перспективного аналізу грошових потоків. Аналіз забезпеченості підприємства грошовими коштами: моделі Баумоля і Міллера-Орра.

Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства

Суть ліквідності і платоспроможності та їх значення при оцінці фінансового стану підприємства.

Зміст та послідовність аналізу ліквідності підприємства; основні стадії її оцінки:

- оцінка свободи в розпоряджанні активами;
- оцінка можливості швидкої втрати цінностей унаслідок їх морального або фізичного псування;
- оцінка доступності активів для поточного розпоряджання;
- оцінка наявності умовних зобов'язань.

Класифікація активів за ознакою ліквідності та пасивів за ознакою терміновості погашення. Фактори, що впливають на пропорції груп поточних активів з різним ступенем ліквідності. Зіставлення елементів активів з відповідними елементами пасиву – основний спосіб оцінки ліквідності підприємства.

Система показників ліквідності: методика їх розрахунку, економічна інтерпретація. Основні фактори, що впливають на підвищення ліквідності.

Власний оборотний капітал – абсолютний показник ліквідності і платоспроможності; основні етапи його аналізу.

Зміст та основні напрямки здійснення аналізу платоспроможності підприємства:

- оцінка якісного складу оборотних активів і поточних пасивів;
- оцінка швидкості обороту поточних активів та її відповідність швидкості обороту поточних пасивів;
- оцінка облікової політики статей активів і пасивів.

Система критеріїв оцінювання платоспроможності підприємства. Показники низької платоспроможності, можливості її відновлення (втрати).

Умови визнання підприємства неплатоспроможним.

Аналіз фінансової стабільності та стійкості підприємства

Суть фінансової стійкості та. Заходи зміцнення фінансової стійкості підприємства. Вплив структури активів і пасивів на характеристику фінансової стійкості підприємства. Оцінка впливу ефективності використання необоротних і оборотних активів на стійкість фінансового стану підприємства. Кількісна оцінка фінансової стійкості з позиції:

а) структури джерел коштів;

б) витрат, пов'язаних з обслуговуванням зовнішніх джерел.

Відносні показники фінансової стійкості: методика їх розрахунку, економічна інтерпретація.

Класифікація джерел коштів для аналізу фінансової стійкості підприємства.

Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості. Типи фінансової стійкості. Оцінка запасу фінансової стійкості підприємства.

Аналіз кредитоспроможності підприємства

Сутність кредитоспроможності та необхідність її оцінки.

Кредитоспроможність позичальника як наявність передумов для отримання кредиту і здатності повністю і в строк розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями.

Значення кредитоспроможності клієнта у світовій банківській практиці. Основні завдання оцінки кредитоспроможності: вивчення фінансового стану; попередження втрат кредитних ресурсів у результаті неефективної роботи позичальника; стимулювання суб'єктів господарювання для підвищення ефективності їх роботи.

Аналіз кредитоспроможності підприємства. Оцінка банками України кредитоспроможності клієнта. Досвід зарубіжних комерційних банків в оцінці кредитоспроможності позичальника. Коефіцієнти кредитного аналізу як складова меморандуму про кредитну політику банку. Світова практика аналізу кредитоспроможності клієнта - юридичної та фізичної особи.

Аналіз ділової активності підприємства

Сутність ділової активності підприємства та показники, що її характеризують (коефіцієнти загальної обіговості капіталу, обіговості мобільних засобів, обіговості матеріальних оборотних коштів, обіговості готової продукції, обіговості дебіторської та кредиторської заборгованості; середній строк обороту дебіторської та кредиторської заборгованості, коефіцієнт обіговості основних засобів та інших позаоборотних активів; коефіцієнт обіговості власного капіталу; коефіцієнт стійкості та обігу запасів). Послідовність аналізу основних показників ділової активності підприємства. Вплив обіговості активів на показники ефективності діяльності підприємства. Поняття інвестиційної привабливості та показники, що її характеризують за періодичною (регламентованою державою) звітністю підприємства.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

Вертикальний та горизонтальний аналізи формування фінансових результатів підприємства. Значення та завдання аналізу.

Аналіз рівня, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства. Оцінка якості прибутку.

Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності. Система «директ-кост» як теоретична база аналізу витрат та оптимізації прибутку. Граничний аналіз та оптимізація витрат, обсягу реалізації і прибутку. Аналіз умов беззбитковості підприємства.

Зміст, завдання та інформаційна база аналізу розподілу та використання прибутку. Аналіз формування чистого прибутку. Аналіз впливу використання прибутку на фінансовий стан підприємства.

Факторний аналіз показників рентабельності.

Аналіз збільшення суми прибутку та рентабельності.

Значення й необхідність комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Методи узагальнюючої оцінки фінансового стану підприємства. Методика комплексної оцінки ефективності господарської діяльності. Узагальнюючі критерії оцінки кредитоспроможності підприємств.

Інтегральна оцінка інвестиційної привабливості підприємств. Не фінансові показники регулятивності й соціальної значущості діяльності підприємств. Методи рейтингової оцінки фінансового стану підприємства.

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СКЛАДАННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Оцінювання результатів складання випускного екзамену здійснюється у порядку, передбаченому прийнятою в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини системою контролю знань:

- за національною (4-бальною) шкалою: відмінно; добре; задовільно; незадовільно.

- за 100-бальною шкалою:

90 - 100 балів - відмінно - відмінне виконання з незначними помилками,

82 - 89 балів - добре - вище середніх стандартів, але з деякими помилками;

75 - 81 бали - добре - в цілому змістовна робота зі значними помилками;

69 - 74 бали - задовільно - чітко, але зі значними недоліками;

60 - 68 бали - задовільно - виконання відповідає мінімальним критеріям;

менше 60 балів - незадовільно.

Виконання всіх екзаменаційних завдань з випускного екзамену є обов'язковим. Незадовільна оцінка з одного з екзаменаційних завдань є підставою для виставлення незадовільної оцінки за випускний екзамен в цілому. Оцінки випускного екзамену виставляє кожен член комісії. Підсумкова оцінка випускного екзамену визначається як середня з позитивних оцінок за кожен вид екзаменаційних завдань. Рішення Екзаменаційної комісії про оцінку результатів навчання, виявлених при складанні екзамену, а також про присвоєння здобувачам вищої освіти кваліфікації та видання випускникам дипломів (загального зразка чи з відзнакою) приймається на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням більшістю голосів членів комісії, які брали участь в її засіданні. За однакової кількості голосів голос Голови ЕК є вирішальним.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Арутюнян С. С., Добриніна Л. В. та інш. Фінансовий ринок: навчальний посібник / за ред. С. С. Арутюнян. Київ : Гуляєва В.М., 2018. 484 с.
2. Банківська система: навч. посібник / [Карась П. М., Приходько Н. В., Пащенко О. В., Гришина Л. О.]. Херсон: Олді-Плюс, 2015. 291 с.
3. Загородній А.Г. Ринок фінансових послуг. Львів: Бескид Біт, 2015. 543 с.
4. Кузнецова С. А., Болгар Т. М., Пестовська З. С. Банківська система: навч. посіб. / за ред. С. А. Кузнецовой Київ: Центр учбової літератури, 2014. 400 с.
5. Арутюнян С.С., Іоргачова М.І. Ринок фінансових послуг: навч.посіб. / за заг. ред. С.С. Арутюнян, М.І. Іоргачова. Харків: «Діса плюс», 2020. 312 с.
6. Ткаченко Н. В. Страхування: підручник. Ун-т банк. справи Нац. банку України (м. Київ). Київ: УБС НБУ, 2014. 570 с.
7. Аранчій В. І., Чумак В. Д., Бражник Л. В. Фінанси підприємств: [навч. посіб] / 2-ге вид., розшир. та доповн. Полтава: РВПДАА, 2018. 350 с.
8. Багацька К. В., Говорушко Т. А., Шеремет О. О. Фінансовий аналіз : підручник. К. : НУХТ, 2014. 320 с.
9. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика. К. : Центр учбової літератури, 2009. 326 с.
10. Берест М. М. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 164 с.
11. Грабовецький Б. Є., Шварц І. В. Фінансовий аналіз та звітність : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2011. 281 с.
12. Косова Т. Д., Сіменко І. В., Сухарев П. М., Ващенко Л. О., Гречина І. В., Ангеліна І. А. Фінансовий аналіз : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2013. 438 с.

Додаткова

1. Коваленко М.А., Радванська Л.М., Лобанова Н.В., Швороб Г.М. Ринок фінансових послуг. Херсон: Олді-плюс, 2014. 572 с.
2. Кузнецова Н.С., Назарчук І.Р. Ринок цінних паперів в Україні: Правові основи формування та функціонування. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
3. Ринок фінансових послуг: рейтингування суб'єктів господарювання: методичні рекомендації для складання рейтингів суб'єктів господарювання / За ред. Л.І. Гринь. К.: Видавництво Європейського університету, 2014. 110 с.
4. Пікус Р. В. Страхування: лаб. практикум. Київ: Логос, 2014. 207 с.
5. Страхування: опор. конспект лекцій / [Р. В. Пікус та ін.]; за ред. Р. В. Пікус. Київ: Логос, 2015. 275 с.
6. Холодна Ю. Є., Рац О. М. Банківська система: навч. посіб. Харк. нац. екон. ун-т. Харків: Вид. ХНЕУ, 2013. 314 с.
7. Подольська В. О. Фінансовий аналіз. К. : Центр учбової літератури, 2007. 487 с.
8. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 304 с.
9. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава : ПДАА, 2016. 430 с.
10. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / І. П. Отенко, Г. Ф. Азаренков, Г. А. Іващенко. Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.
11. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник / Ю.С. Цал-Цалко. К. : Центр учбової літератури, 2008. 566 с.